

ГЛИНЯНА КАТЕРИНА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ІНТЕРЕС ДИТИНИ» У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку України, виникла реальна потреба для виникнення нового відношення до цілої низки понять і категорій, що відповідають новому витку в удосконаленні цивільного і сімейного права.

Трансформація цілої низки понять, поява нових, можливо, не змінних за формою, але інших за змістом, процес цілком об'єктивний, і за останні 10-15 років, внаслідок створення нової парадигми праворозуміння, (на думку Ю.М. Оборотова, – ціннісно-нормативної), що дійсно дозволяє оцінити та зрозуміти не тільки нормативний, але й ціннісний механізм дії права, змінилось відношення законодавства до самого процесу правотворчості.

Вживання в цивільному та сімейному праві протягом не одного десятиріччя словосполучення «захист прав та інтересів дитини» призвело до того, що права дитини та її захист передбачені низкою законів цивільного та сімейного права, а ось питання про захист її інтересів і потреб сприймається як само собою зрозуміле, хоча на практиці про них згадують тільки тоді, коли права дитини при зіткненні з реальним життям, порушуються настільки, що виникає реальна загроза здоров'ю, а іноді і її життю.

Піднімаючи питання про категорію «правовий інтерес дитини» і акцентуємо увагу на необхідності обов'язкового врахування віку дитини, оскільки в ранньому віці вона не розуміє, як і яким чином можуть порушитися її права, але її дуже важливо захистити свої потреби та інтереси.

Неможна не відмітити і той факт, що за останні роки було вжито заходів для того, щоб покращити становище, тим більше, що велика кількість дітей різного віку виявилась в нашій країні на тимчасово окупованих територіях, в зоні військових дій.

Піднімаючи питання про правовий інтерес дитини, акцентуємо увагу на понятті «інтерес» поза теорією, а в реальному житті, особливо при прийнятті законодавчих актів, законодавець повинен бути впевнений, що використовує термінологію, що дозволяє йому чітко обмежити використаний ним понятійний апарат від семантики суміжних дисциплін, що в свою чергу дозволяє йому конкретно і чітко окреслити коло питань, яке необхідно для законодавчої діяльності, в даному випадку цивільному і сімейному праві.

Стиль мислення, який складається в розумінні прав дитини, не може не відповідати ментальності суспільства в цілому.

Складне соціально-економічне, політичне становище України – реалії сьогодення, і важко вимагати від законодавця обліку всіляких ситуацій, коли дійсно та чи інша правова норма не виконує свого призначення, і цілком можливо, що при відсутності розвитку термінологічного апарату, ми можемо говорити про необхідність ширшого тлумачення, наприклад, якщо йтиметься про захист потреб та інтересів дитини.

Будь-яке питання відносно її прав насправді являє собою певний набір норм, який поступово переходячи із закону до закону стає поволі якоюсь досить абстрактною, узагальнюючою схемою ряду типових ситуацій.

Такий перехід іноді необхідний для вирішення низки проблем цивільного права, проте відносно дитини, необхідний дещо інший підхід до введення тих чи інших норм права.

Специфіка, і ще раз специфіка обліку багатьох, можливо, ситуаційних, але реально існуючих і діючих в конкретний момент, в конкретній ситуації життя дитини, із врахуванням її віку, є основним для розуміння того, що саме ця норма цивільного та сімейного права буде цілком відповідати її потребам та інтересам, які потім можна відстоювати на цілком законних підставах.

Інтереси дитини формуються в залежності від тих соціальних умов, в яких вона перебуває, і, звичайно, вони пов'язані з її потребами. У словнику української мови «потреба» розглядається як забезпечення кого-небудь чимось необхідним, задоволення потреб, бажань, прагнень [1], інакше кажучи ці поняття не є тотожними, оскільки мають специфічний зміст.

В цьому плані особливий інтерес набуває підручник «Оцінка потреб дитини та її сім'ї», підготовлений у рамках проекту ЄС «Розвиток інтегрованих соціальних служб для вразливих сімей та дітей, що фінансується Європейським Союзом» [2].

На наш погляд, оцінка потреб дітей повинна ґрунтуватися не тільки на яких-небудь базових потребах, але й враховувати ті, котрі за певних обставин, перешкод або навпаки сприяють їх реалізації, а в подальшому і створенню для цього необхідних норм права.

Якщо порівнювати поняття «потреба» та «інтерес», то вони дійсно можуть здатися тотожними, проте це далеко не так, і автори підручника «Оцінка потреб дитини та сім'ї» досить детально визначають концепцію визначення потреб дитини.

При взаємодії дитини з дорослими вона може досить адекватно висловлювати свої потреби та інтереси в залежності від віку (як правило, це 13-18 років), намагатися здійснити їх поза правовим полем.

Закон України «Про охорону дитинства» підкреслює необхідність створення соціально-економічних та правових інститутів з метою захисту прав та законних інтересів дитини в Україні (ст. 2), розглядає систему заходів щодо охорони дитинства, яка включає: визначення основних правових, економічних, організаційних, культурних та соціальних засад щодо охорони дитинства, удосконалення законодавства про правовий та соціальний захист дітей, приведення його

у відповідність з міжнародними правовими нормами у цій сфері; забезпечення належних умов для охорони здоров'я, навчання, виховання фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їхньої соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні, в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності (ст. 4) [3].

В цілому дані положення цього Закону дійсно повинні майже цілком задовольнити потреби та інтереси дитини, проте і в цьому законі немає визначення понять «інтереси дитини, її потреб».

Акцентуючи увагу на тому, що інтереси дитини формуються в певних соціальних умовах, цілком можливо виникнення правових за змістом, але не тих, що охороняються законом, інтересів (наприклад, придбання якихось гаджетів, необхідних для розвитку комп'ютерної грамотності, тим більше, що для нормального існування в соціумі вони важливі сьогодні не як іграшки, а як вже реальна необхідність, буквально з першого класу), так само як не правових за змістом, але тих, що охороняються законом інтересів.

Так наприклад, в європейських країнах досить поширена практика захисту таких потреб та інтересів дитини, проте в цивільному та сімейному праві України ця проблема не знайшла належного відображення.

В цьому плані скільки би ми не говорили про необхідність взаємодії національного права з правом європейських країн, Америки, звичайно, не шляхом їх копіювання, а з урахуванням соціально-економічного, політичного становища України, насправді це все має формальний характер.

Комерціалізація практично всіх сфер нашого життя настільки обмежила навіть законні інтереси і потреби дитини, що елементарні її потреби не можуть бути реалізовані.

За останні 20-30 років кількість хворих дітей, (в даному випадку не йдеться про інвалідів дитинства або будь-якої іншої інвалідності), ми маємо на увазі середньостатистичну дитину шкільного віку, яка в силу хронічних захворювань, обумовлених низкою умов: від поганого харчування до умов проживання, не може увійти в соціальне середовище, і її цілком законна потреба займатися спортом, можлива або при наявності заможних батьків, або за допомогою спонсорів.

Адже в даному випадку ми говоримо про передбачення Законом «Про охорону дитинства» і рядом інших законів, що гарантовані дитині державою Законом «Про охорону здоров'я».

Оцінка потреб дитини, визначення її інтересів – процес достатньо складний, тому що визначення її ціннісних пріоритетів можливо лише за умови врахування загальних закономірностей розвитку дитини важливих не тільки для вузькопрофільних інтересів психологів, соціальних психологів, педагогів, але і для законодавця.

Список використаних джерел:

1. Словарь украинского языка в 11 томах. т. 7, 1976. С. 422.
2. Оцінка потреб дитини та її сім'ї / За аг. ред. І. Д. Зверевої; Авт. І. Д. Зверева, З. П. Кияниця, О. В. Кузьмінський, Ж. В. Петрович, І. Саммон. К.: Держспецслужба, 2007. 144 с.
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

Ключові слова: інтерес, потреби, діти, правовий інтерес дитини, сімейне право.
Key words: interest, needs, children, legal interest of the child, family law.

ГОНЧАРЕНКО ВЛАДИСЛАВА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ВИЗНАЧЕННЯ МОМЕНТУ ПЕРЕХОДУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЗА ДОГОВОРОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

Серед юридичних фактів, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, найбільш поширеними є правочини. З підстав, встановлених законом, правочини можуть бути недійсними або визнаватися такими за рішенням суду. Відповідно до абз. 2 п. 1 ст. 216 Цивільного кодексу України [1] (далі – ЦК України) у разі недійсності правочину кожна із сторін зобов'язана повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а в разі неможливості такого повернення, зокрема тоді, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі, – відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування. Однак, не дивлячись на прозорість даного правила, в практиці судів України часто зустрічаються випадки невірних вирішення спорів про застосування наслідків недійсних правочинів, на виконання яких передавалося майно (наприклад, під час розгляду спорів про застосування наслідків недійсного установчого договору, на підставі якого передавалося майно (внесок) до статутного капіталу господарського товариства). Така ситуація обумовлена тим, що під час вирішення судових спорів неправильно визначається правова природа передачі майна та невірно встановлюється момент переходу права власності за договором.

Згідно ч. 1 ст. 334 ЦК України право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом. Зазначене свідчить про обрання в Україні системи диспозитивної, а не імперативної традиції (передачі майна).